

Water Workshop 2022

Улога мониторинга у одрживом водоснабдевању

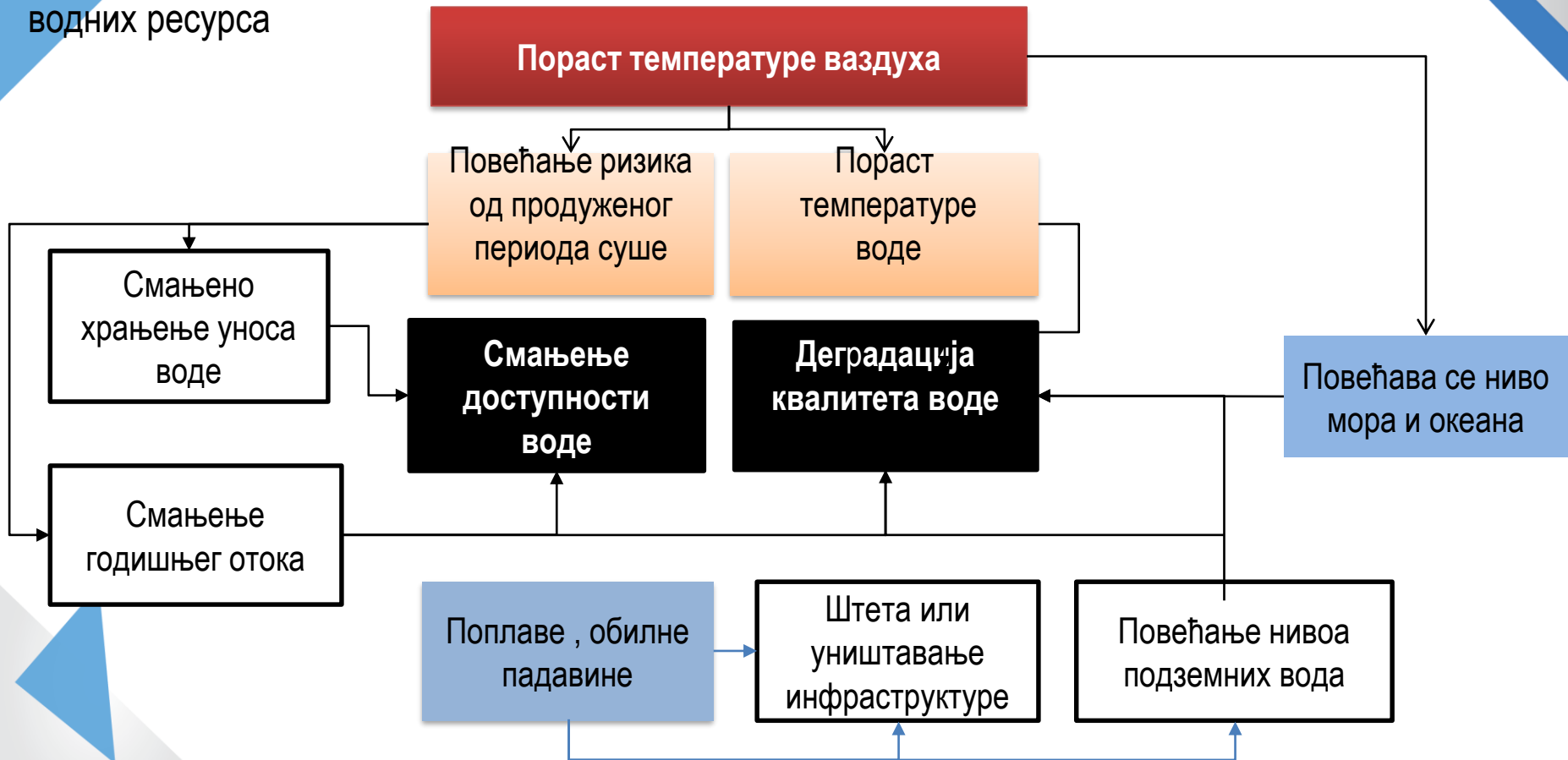
Др Јасмина Никић, научни сарадник

ОДРЖИВО ВОДОСНАБДЕВАЊЕ

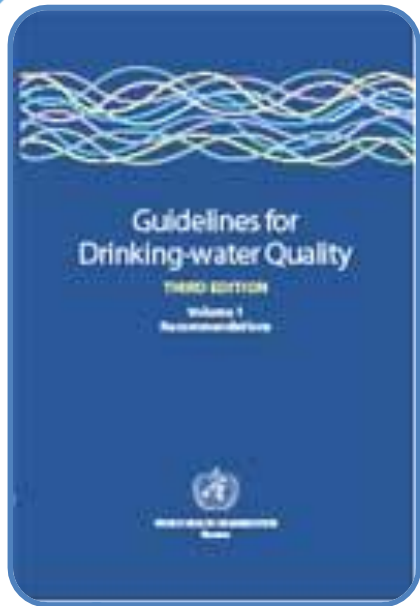
Конзистентно снабдевање адекватном количином воде за пиће одговарајућег квалитета, без исцрпљивања изворишта воде и локалне економије и дугорочног негативног утицаја на животну средину

Успоставити и одржати сигурно и конзистентно снабдевање водом је веома тешак задатак обзиром да бројни фактори међу којима и климатске промене утичу негативно и на квалитет и на квантитет водних ресурса

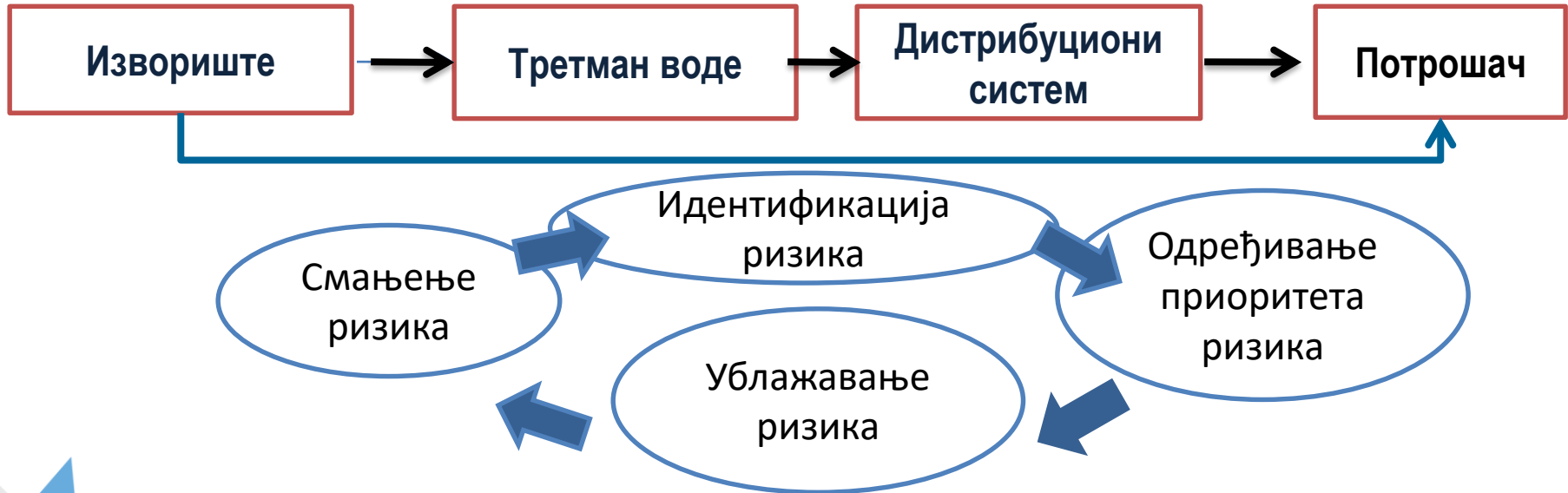
ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ СМЕРНИЦА ЗА КВАЛИТЕТ ВОДЕ ЗА ПИЋЕ
(СЗО): ОКВИР ПЛАНОВА ЗА СИГУРНО СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ
ЗА ПИЋЕ КАО НАЈБОЉА ПРАКСА

**„Планови за сигурно водоснабдевање“
(WSPs "*water safety plans*")**

Најефикаснији начин за конзистентно обезбеђивање сигурности у водоснабдевању је примена приступа свеобухватне процене и управљања ризиком који обухвата све кораке снабдевања водом за пиће, од водозахвата до потрошача.

- **Планови за сигурно снабдевање водом за пиће – динамички и систематични план за управљање ризиком**

Систематски програм заштите квалитета воде од изворишта до чесме потрошача

Највећа корист од развоја и имплементације ПСВ је

а) Развој контролних мера које укључују

- систематичну и детаљну процену водоводног система,
- спречавање опасних ситуација,
- развој мониторинга у циљу управљања системом за водоснабдевање

б) Успостављање организованог система за минимизирање хаварије

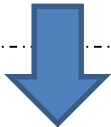
МОНИТОРИНГ И ДИРЕКТИВА 2020/2184/ЕК

Свеобухватна процена ризика, у систему водоснабдевања у складу са смерницама СЗО И ПСВ

УСПОСТАВИТИ АДЕКВАТАН ПРОГРАМ МОНИТОРИНГА, НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ПРОЦЕНЕ РИЗИКА ЗА ИЗВОРИШТЕ И СИСТЕМ ВОДОСНАБДЕВАЊА

- a) Процена и управљањем риизиком за извориште
- b) Процена ризика и управљање ризиком у дистрибуционом систему
- c) Процена и управљање ризиком у водоводним инсталацијама домаћинства

Програми мониторинга ће бити специфични за сваки дистрибуциони систем

Већину мониторинга за потребе Директиве спроводи Водовод

Мониторинг програм у одрживом систему водоснабдевања

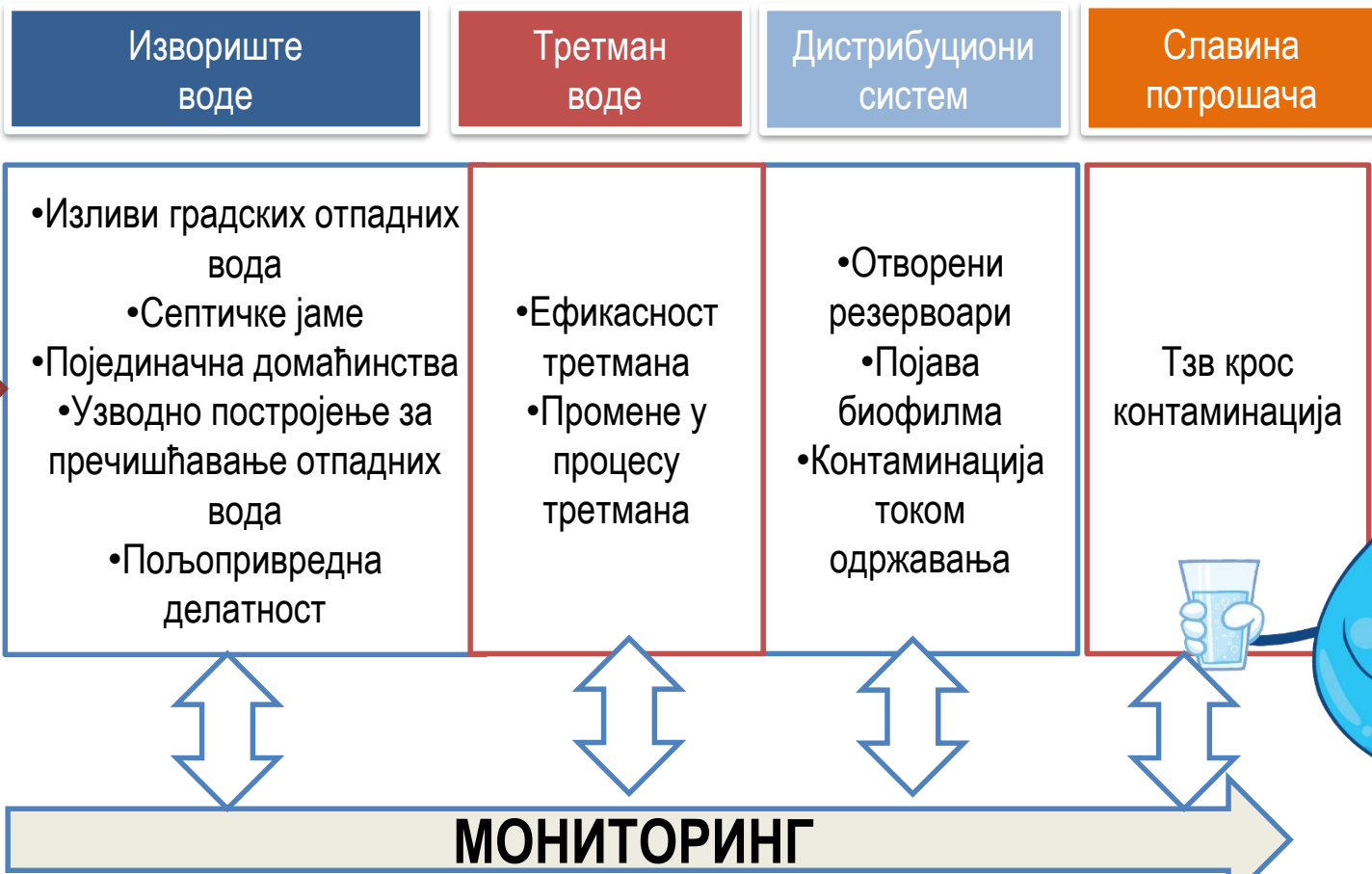
- a) **Пружање информација** о квалитету воде која се испоручује за пиће како би се показало да ли су све вредности параметара квалитета у складу са критеријумима утврђених Правилником о хигијенској исправности воде за пиће/Директивом
- b) **Провера** да ли су **мере уведене за контролу ризика** у целом ланцу водоснабдевања, од изворишта, преко третмана, складиштења до дистрибуције, ефикасне и да је вода за пиће која стиже до потрошача (у тачки усаглашености) здравствено исправна
- c) Идентификују се најприкладнији начини **за смањење ризика по људско здравље**

Ефективан план мониторинга треба да садржи следеће информације:

- Параметри које треба пратити
- Локација и учесталост узорковања или процене
- Методе и опрема узорковања и процене
- Распреди за узорковање или процену
- Методе контроле квалитета и провере ваљаности резултата
- Захтеви за проверу и тумачење резултата
- Одговорности и потребне квалификације особља
- Захтеви за документацијом и управљањем подацима
- Како ће резултати праћења бити забележени и задржани
- Захтеви за извештавање и саопштавање резултата

Мониторинг заснован на ризику

РИЗИК

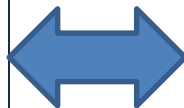

Оперативни мониторинг = Праћење контролних мера

Оперативни мониторинг - подразумева спровођење планираних секвенци посматрања и мерења како би се проценила ефикасност контролних мера постављених на кључним тачкама у дистрибуционом систему, од изворишта до потрошача, зарад контроле идентификованих ризика

Интегрални део плана за сигурно снабдевање водом

Дефинисање лимита контролних мера и критичних граница

Дефинисање корективних мера и акција

Есенцијална подршка за управљање ризицима

• **Контролне мере (баријере контаминацији)** су активности и процеси којима се директно утиче на квалитет воде за пиће и који се примењују у циљу превенције, смањења или ублажавања ризика.

• За неке контролне мере, може бити потребно дефинисати “критичне лимите” изван који се губи сигурност у воду

• Девијације преко ових критичних вредности најчешће захтевају хитну акцију и могу захтевати хитну интервенцију локалних здравствених власти.

М
О
Н
И
Т
О
Р
И
Н
Г

Ризик

Контролна мера

Контролна тачка

Критична
контролна тачка

Пример оперативног мониторинга и корективних акција

Процесни корак/ контролна мера	Оперативни лимит	Мониторинг					Корективне акције
		Шта?	Где ?	Када?	Како?	Ко?	
Третман/ хлорисање воде	Концентрација хлора на излазу из постројења >0,5 и <1,5 mg/l	Резидуал дезинфектанта	На тачки улаза у систем	On-line	Анализатор хлора	Сектор контроле квалитета	Активација протокола при превазилажењу задатих вредности

Корективне акције и мониторинг су контролна петља која обезбеђује да безбедна вода за пиће неће бити конзумирана

Код дефинисања оперативног мониторинга треба размотрити

- Да ли су дефинисани лимити за контролне мере?
- Да ли се параметри могу мерити у предложеним временским периодима?
- Да ли се корективне радње могу применити као одговор на откривене неусклађености?
- Да ли је списак хазардних догађјаја и хазарда проверен да би се осигурали да се сви значајни ризици контролишу?

Избор параметара оперативног мониторинга

Параметри обухваћени оперативним мониторингом треба да:

- а) одражавају ефикасност сваке примењене контролне мере
- б) дати правовремене индикације перформанси
- б) да су мерљиви и
- г) пружа могућност за брз и адекватан одговор.

Ентерични патогени и индикаторске бактерије су од ограничене употребе за оперативни мониторинг, јер време потребно за обраду и анализу узорака воде не дозвољава оперативна прилагођавања која се морају извршити пре испоруке

Параметри оперативног мониторинга

Даје увид у оперативне перформансе система и проблеме квалитета воде у кратком времену и омогућава брзо спровођење напред испланираних корективних акције

Примери параметара оперативног мониторинга који се користе за контролу контролних мера

Параметар	Сирова вода	Коагулација	Седиментација	Филтарција	Дезинфекција	Дистрибуција система
pH		+	+		+	+
Мутноћа	+	+	+	+	+	+
Растворени кисеоник	+			+		
Проток	+					
Падавине	+					
Боја	+					
Проводљивост	+					
Органски угљеник	+		+			
Алге, токсини и метаболити	+					+
Хемијска доза		+			+	
Проток		+	+	+	+	
Наелектрисање		+				
Губитак притиска				+		
Ct					+	
Резидуал дезинфектанта					+	+
Оксидо редукциони ппотенцијал					+	
Дезинфекциони нуспроизводи					+	+
Хидраулички притисак						+

ДИРЕКТИВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 2020/2184 Европског парламента

Оперативни параметар	Референтна вредност мутноће на постројењу за прераду воде
Мутноћа на постројењу за прераду воде	0.3 NTU у 95% узорака и ниједан који премашује вредност од 1 NTU
Запремина воде (m ³) која се дистрибуира или производи сваког дана у води водоснабдевања	Минимална учесталост узорковања и анализе
1 000 до $\leq 10\ 000$	Дневно
1 000 дневно > 1 000 до $\leq 10\ 000$ дневно	1 000 недељно > 1 000 до $\leq 10\ 000$ дан
> 10 000	Континуално

Оперативни мониторинг сирове воде у циљу контроле ефикасности процеса третмана против микробиолошког ризика

Оперативни параметар	Референтна вредност	Јединица	Напомена
Соматски колифаги	50 (за сирову воду)	Јединица за израду плака (PFU)	Овај параметар се мери ако процена ризика показује да је то потребно. Ако се нађе у сировој води у концентрацијама >50 PFU/100 ml, треба анализирати након третмана како би се утврдило уклањање преко постављених баријера и проценило да ли је ризик од пробијања патогених вируса под контролом.

Валидациони мониторинг - потврда о ефикасности контролних мера

- Потврда да успостављене контролне мере смањују ризик по здравље људи - потврда о учинку контролних мера
 - Циљ је доказати да су одабране вредности контролних лимита у позитивној корелацији са одсуством идентификованог хазарда
-
- За многе контролне мере потребан је интензиван програм мониторинга да укаже на учинак контроле под нормалним и ванредним околностима
 - Након валидације мера контроле, ризици се поново преиспитују (поново процењују) и приоритизују
 - Потребно је довољно оперативних података да би се прекинуо надзор ради провере ваљаности и/или
 - Валидације се може и поједноставити праћењем контролних лимита који контролише више од једног хазарда

Верификациони мониторинг

- ✓ Потврда да систем водоснабдевања у целини функционише и да ће вода бити здравствено безбедна- сигурност у читавом ланцу снабдевања водом
- ✓ Спроводи га надзорна агенција и/или водовод као део контроле квалитета
- ✓ Обично укључује тестирање на фекалне индикаторе у сировој води (изворишту), третираној води и дистрибуционом систему (E. Coli или термотолерантни колиформи)
- ✓ Учетсалост мониторинга је висока, не мање од месечно, чешће недељно па до 1 дневно у току радних дана
- ✓ Верификација хемијских параметара се врши њиховим директним мерењем. За верификацију хемијског квалитета обично се поред основних параметара анализирају оне врсте које изазивају забринутост (након третмана, у дистрибуционом сиситему или на месту потрошње)

Фактори који се разматрају приликом успостављања рутинског верификационог мониторинга

- Програм мониторинга у складу са регулаторним захтевима
- Утврдити одговарајуће особље за обављање функције мониторинга
- Унајмите одговарајуће аналитичаре
- Обезбедите одговарајућа мерна места
- Обезбедити фреквенцију праћења
- Обезбедите тумачење резултата и испитивање необичних или пропуштених резултата
- Успоставити систем који ће обезбедити рутинско извештавање о резултатима одговарајућем регулаторном телу

План оперативног и верификационог мониторинга

Јединица процеса	Оперативни мониторинг			Верификациони мониторинг		
	Шта	Када	Ко	Шта	Када	Ко
Третман	On-line мерења: хлор рН	дневно	Оператер/ Аналитичар	E. Coli	недељно	Аналитичар
	JAR Тест	недељно		Enterococci	недељно	
	Мутноћа	дневно		Запис ревизије	недељно	
	Дозирање	месечно				
Дистрибуциони систем	рН	недељно	Оператер/ Аналитичар	E. Coli	месечно	Аналитичар
	Мутноћа	недељно		Мутноћа	месечно	
	Хлор	недељно		Enterococci	месечно	

Изазови у успостављању адекватног програма мониторинга

- Недостатак људских ресурса за спровођење мониторинга и анализу
- Финансијске могућности и обимнији он-лине мониторинг
- Недостатак стручности за анализу и организацију прикупљених података
- Отпор запослених да усвоји нову праксу у погледу спровођења мониторинга
- Безбедни ресурси за извршавање корективних радњи

ХВАЛА ВАМ НА ПАЖЊИ!!!